

FEDERÁLNÍ
MINISTERSTVO ZAHRA NIČNÍCH VĚCÍ

K č.j.: 014.617/86-ZPO

Příloha I

~~T A J N Ě~~

Výtisk č. : 31

Počet listů: 18

i n f o r m a c e

o zasedání výboru ministrů zahraničních věcí členských států Varšavské smlouvy v Bukurešti ve dnech 14. a 15. října 1986

Řádné zasedání výboru ministrů zahraničních věcí členských států Varšavské smlouvy se uskutečnilo v Bukurešti ve dnech 14. a 15. října 1986, již v souladu s časovým harmonogramem jednání nejvyšších politických orgánů Varšavské smlouvy, odsouhlaseným na budapeštském zasedání Politického poradního výboru Varšavské smlouvy 1986 v rámci upevňování mechanismu Varšavské smlouvy. Původně bylo plánováno na 16. a 17. října 1986, vzhledem k iniciativě vedení SSSR informovat ministry zahraničí o průběhu a výsledcích setkání Gorbačov-Reagan v Reykjavíku bezprostředně po jeho uskutečnění, došlo k tomuto posunutí termínu.

Schůzka na Islandu tedy pochopitelně na jednání výboru ministrů dominovala. Dalším významným momentem, profilujícím jeho průběh a závěry, bylo, že se uskutečnilo mezi dvěma důležitými událostmi, bezprostředně ovlivňujícími celoevropský proces bezpečnosti a spolupráce, proces uvolňování napětí na kontinentě. Po úspěšně zakončené první fázi Konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě ve Stockholmu v září 1986 a před nadcházející vídeňskou následnou schůzkou signatářů helsinského Závěrečného aktu (přípravná jednání pro tuto schůzku úspěšně proběhla těsně před zahájením zasedání výboru ministrů). Problematika celoevropského procesu KBSE byla tedy druhou zásadní mezinárodní politickou dominantou jednání.

Před zasedáním výboru ministrů zahraničních věcí států Varšavské smlouvy se uskutečnilo setkání ministrů v úzkém kruhu (10,45 - 12,45 hod., 14. 10. 1986), na kterém E. Ševardnadze podrobně informoval o přípravě, průběhu a závěrech setkání mezi M. Gorbačovem a R. Reaganem v Reykjavíku 11. - 12. října 1986.

Z projevu E. Ševardnadzeho

Sovětské vedení zvažovalo, jak informovat bratrské strany o výsledcích schůzky. M. Gorbačov původně chtěl informovat sám. Vzhledem na ekonomický summit v Moskvě v listopadu t.r. bylo rozhodnuto, že operativní informace bude dána výboru ministrů. Na listopadovém setkání bude provedena hlubší výměna názorů z hlediska úloh a možných společných akcí po Reykjavíku. M. Gorbačov požádal E. Ševardnadzeho, aby tlumočil upřímné pozdravy vedoucím činitelům bratrských stran.

Poté E. Ševardnadze stručně informoval o vývoji od ženevského summitu. SSSR usíloval o dosažení konkrétních dohod a zdůrazňoval, že příští schůzka musí být rezultativní alespoň v jedné otázce. SSSR vystoupil od listopadu m.r. s iniciativami ve všech otázkách včetně v oblasti mezinárodní bezpečnosti, i v humanitárních a dvoustranných vztazích. USA usílovaly o zúžení výkladu ženevské schůzky pouze na dohodu o návštěvě s. M. Gorbačova v USA.

V dopise M. Gorbačova R. Reaganovi byly naznačeny obrysy možných dohod. Následně vystoupil SSSR v Ženevě s novými kompromisními návrhy a předložil grafikon konzultací k otázkám, kterými by se měl zabývat příští summit.

Sovětské návrhy vyvolaly živé diskuse ve Washingtonu, i mezi spojenci. Západ pochopil, že SSSR navrhuje východiska, která mohou vést k dohodě. To vyvolalo znepokojení v NATO. Začalo se proje-
vovat více střízlivosti v přístupu k programu hvězdných válek. Sídlily pochybnosti o možnostech realizace S01. Pozitivní vliv na vývoj situace ve světě mělo prodloužení moratoria i dosažené výsledky ve Stockholmu. V důsledku toho zesílil vnitřní boj v US administrativě o otázkách vztahů k SSSR, k ZSS, v otázkách kontroly a odzbrojení.

Objevily se současně i jisté pozitivní možnosti. Proto bylo přijato v SSSR rozhodnutí jednat přímo s prezidentem a tím podpořit realistické síly, které vystupovaly za přímý dialog se Sovětským svazem.

Rozhodnutí o setkání v Rejkjavíku se stalo psychologickým zlomem, co se týče R. Reagana. Konstruktivní úlohu v tom sehrál G. Shultz. Současně vystoupily vlivné síly proti schůzce. Setkání je úspěchem taktického postupu sovětského vedení. Jeho zárodky sahají k dubnovému plénu ÚV KSSS a sjezdovým závěrům.

Úvodní setkání mělo určit postup práce. Cíl setkání spatřoval R. Reagan v sondáži realizace návštěvy M. Gorbačova v USA. SSSR odpověděl, že návštěva se uskuteční, až když budou vidět možnosti dosažení konkrétních dohod. Summit bez výsledků by byl politickým skandálem.

Když M. Gorbačov uviděl, že od R. Reagana nemůže čekat žádnou iniciativu, navrhl přejít ke konkrétnímu jednání o otázkách jaderného a kosmického odzbrojení za přítomnosti zaministrů.

Ve strategické oblasti přišel SSSR s novou variantou 50% snížení bez započítávání raketových prostředků na předsunutých pozicích. Tento přístup byl pro USA nečekaným. Dále SSSR prohlásil, že bude přihlížet k zainteresovanosti USA na snížení počtu těžkých mezikontinentálních balistických raket a vyjádřil očekávání, že i USA budou mít pochopení pro zainteresovanost SSSR na snížení jaderných raketových prostředků USA na ponorkách.

Pokud jde o RSD, SSSR přijal nulovou variantu v Evropě. Souhlasil i se zmrazením prostředků s doletem do 1.000 km a se zahájením jednání o nich. Navrhl zmrazit počty raket v Asii a zahájit jednání o jejich snížení tak, aby v asijské části SSSR zůstalo 100 kusů bojových nukleárních hlavic, přičemž stejný počet mohou mít i USA na svém území.

Dále SSSR navrhl upevnění režimu smlouvy o protiraketové obraně (PRO). Přijal metodu, navrženou USA, tzn. určit lhůtu, po které nikdo od dohody neustoupí a následujícího jednání o ní. R. Reagan navrhoval v dopise z 25. července sedm a půl leté období - 5leté období dodržování dohody, 2 roky jednání, půl roku výpovědní lhůta. SSSR původně požadoval platnost po dobu 15-20 let. Nyní navrhl lhůtu 10 let s tím, že jednání by mělo probíhat 3-5 let.

M. Gorbačov zdůraznil, že chápe, že otázka SOI je prestižní pro prezidenta, který je svázán s tímto programem. Proto navrhuje souhlasit s výzkumem v rámci laboratorních podmínek. Tzn., že by se povoloval nejen základní výzkum, ale i vytváření prototypů, maket apod., což USA samy navrhovaly před rokem.

Dále SSSR navrhl obnovit jednání o úplném zákazu jaderných zkoušek za účasti V. Británie či bez ní s tím, že je možné dohovorit se o kompromisním prozatímním řešení, např. omezujícím počty a síly výbuchů.

USA přišly pouze se starými návrhy ze Ženevy, kde byly rukou vepsané některé osvěžující fráze a vydávaly to za novou pozici. M. Gorbačov odpověděl, že tyto názory SSSR již slyšel od M. Kampelmana v Ženevě. Odevzdal prezidentovi tabulku s přesnými počty strategických sil USA a SSSR. R. Reagan se dotazoval, zda si může tento dokument ponechat. M. Gorbačov odpověděl, že dokument je tajný, ale SSSR USA důvěřuje. V tabulkách byla zahrnuta celá třída strategických zbraní. R. Reagana a G. Shultze tento přístup M. Gorbačova ohromil. Došlo k poradě mezi nimi, kde G. Shultz zdůrazňoval, že se jedná o neobvyčejný dokument z hlediska formy i obsahu. G. Shultz poté navrhl pokračovat v jednání o navržených otázkách, avšak prezident návrh nepřijal s tím, že se musí poradit s delegací.

M. Gorbačov se dále zeptal, zda jsou USA ochotny jít na nulovou variantu v Evropě. S tím, že dojde ke zrušení prostředků se zvýšeným doletem v Evropě a následnému jednání, jakož i k řešení situace, co se týče počtu v Asii. R. Reagan projevil nerozhodnost, a řekl, že USA budou souhlasit za podmínky, že se přijme přijatelné řešení v Asii. M. Gorbačov odpověděl, že přijímá návrh prezidenta a fixuje jeho souhlas.

Nejtěžší byla jednání o dodržování dohody o PRO. Ukázalo se, že USA nejsou připraveny jednat o této otázce. Do Reykjavíku přišly s rozhodnutím nic nepodepisovat a nic seriózního neprojednávat. Delegace proto improvizovala.

Druhý den R. Reagan v principu přijal návrh na 50% snížení strategických prostředků. Po dlouhé diskusi prezident souhlasil v otázce RSD s nulovou variantou pro Evropu. SSSR navrhl ponechat v Asii 100 nukleárních hlavíc s tím, že stejný počet si ponechají USA na svém území. SSSR tím ponechal stranou otázky nosičů nukleárních zbraní, především letadel na základnách v Jižní Koreji, Filipínách a Japonsku.

Co se týče nukleárních výbuchů, USA odmítly přistoupit na úplný zákaz. Byly ochotny přislíbit ratifikaci dohod z roku 1974 a 1976. Rýsoval se kompromis i v této otázce z hlediska omezení počtu a síly výbuchů.

Hlavní rozpor se projevil při jednání o PRO. M. Gorbačov vysvětloval, že dosažené dohody předpokládají plnou likvidaci strategických prostředků do 10 let. G. Shultz navrhl snížení strategických prostředků do 5 let a jejich úplnou likvidaci do dalších 5 let. SSSR okamžitě souhlasil s tím, že je to v souladu s jeho návrhem z 15.ledna. Kratší termín není ani možný z hlediska technických možností likvidace těchto zbraní. Prezident neskrýval alergii k otázce PRO. Bylo jasné, že otázka SOI je jeho dítětem, je s ním svázán a nemůže se jej zříci. R. Reagan dal jasně najevo, že nechtějí dohodu o PRO v momentě, když začnou přecházet k realizaci SOI mimo laborator. SSSR upozornil, že realizace tohoto programu znemožní dohodu o jakémkoli omezení zbraní.

M. Gorbačov vyjádřil pochopení pro nutnost zachování prestiže prezidenta. Proto zopakoval souhlas s laboratorním výzkumem. Nakonec řekl, že se R. Reaganovi naskytla příležitost udělat jen jediný krok, aby se stal velkým prezidentem. Prezident byl dojat tímto přístupem, ale bylo zřejmé, že nemůže volně jednat (závislost na vojenskoprůmyslovém komplexu) a nemůže se zříci programu, i když situaci chápe.

K hodnocení schůzky v Rejkjavíku E. Ševardnadze uvedl, že setkání nelze označit za nerezultativní. Je to krok vpřed na cestě k summitu. I když nebyl podepsán žádný dokument, výsledkem je dosažení shody ve velmi důležitých otázkách strategických zbraní, prostředků RSD v Evropě i v Asii, jaderných zkoušek apod. To není málo. A lze hovořit o získání politického kapitálu. USA nemohou morálně ani psychologicky odstoupit od toho, k čemu již daly souhlas. Je nutné hledat rezervy jak řešit hlavní překážku, která stála na cestě k dosažení

dohody. V tomto směru je třeba více využívat západoevropských spojenců USA. Nyní existuje základ pro vedení zápasu za upevnění režimu PRO.

Dialog bude pokračovat. Navzdálili jsme se ani od příštího summitu ve Washingtonu. Je třeba se na něj dobře připravit. Rejkjavík umožnil vyjasnit si, kam až mohou jít USA. A v tomto smyslu je vážnou etapou v jednání o základních otázkách odzbrojení. Taková byla zamýšlená koncepce schůzky v Rejkjavíku. A na tomto základě hledat řešení situace. Schůzka v Rejkjavíku znamená pohyb v řešení komplexních otázek odzbrojení. Logicky navazuje na Ženevu. Poslední setkání bylo dramatické, ale dosažené výsledky nejsou špatné. Nelze rovněž říci, že USA nespolupracovaly při hledání východisek. Kdyby tomu tak bylo, nebylo by možné dosáhnout těchto výsledků. Existují ovšem rezervy, které umožňují pokračovat v hledání východisek. Nelze však ustoupit v principiálních otázkách. Dohoda o PRO je úhelným kamenem a nešlo v ní ustoupit. Schůzka v Rejkjavíku sehrála důležitou úlohu nejenom v sovětsko-amerických vztazích, ale i v upevňování míru na naší planetě. Bude třeba po důkladné analýze výsledků určit program pro budoucnost. Pozitivních výsledků bylo možné dosáhnout v důsledku smělého, přesvědčivého, pružného, cizívního a principiálního přístupu SSSR při podpoře ZSS.

Výsledky Rejkjavíku budou vyhodnoceny na dnešním zasedání PB CV KSSR a hluboká analýza bude provedena na příští listopadové schůzce nejvyšších představitelů bratrských zemí.

Na závěr E. Ševardnadze cílmočil poděkování za podporu pozice SSSR ze strany spojenců.

Všichni ministři uvítali tuto pohotovou a obsažnou informaci. Ocenili, že SSSR předložil na schůzce v Rejkjavíku, uskutečněné z iniciativy SSSR, významné a dalekosáhlé návrhy na radikální snížení stavu strategických útočných zbraní, likvidaci amerických a sovětských raket středního doletu v Evropě při současném snížení počtu těchto raket v Asii, na zmrazení počtu raket o doletu do 1.000 km, na upevnění zásad smlouvy o protiraketové obraně a na úplný a definitivní zákaz jaderných výbuchů a podpořili je.

Jednání výboru ministrů zahraničí předcházela příprava návrhů dokumentů. Na rozdíl od minulé praxe RSR nevyslala k objasnění základních záměrů jednání, návrhů dokumentů (komuniké) a k získání případných předběžných připomínek velvyslance ve zvláštním poslání. Návrh komuniké ovšem dvakrát konzultovala s SSSR, rovněž na úrovni ministrů zahraničních věcí v New Yorku.

Návrh komuniké, podle vlastního vyjádření, RSR připravovala jako kompromisní, s maximálním využitím formulací již přijatých v rámci posledních zasedání PPV a VM VS. Neohledě k tomu a k uskutečněným konzultacím však návrh obsahoval řadu nepřijatelných nebo nepřesných formulací.

Nejproblematictější byla pasáž, která měla vyjádřit podporu iniciativě N. Ceaușesca na samostatné jednostranné snižování o 5 % výzbroje, ozbrojených sil a vojenských výdajů evropskými státy, USA a Kanadou do dosažení příslušné dohody a uvítat uskutečnění takového kroku Rumunskem ještě v roce 1986.

Průběh jednání o komuniké ukázal, že rumunská iniciativa bude skutečně problémem, který bude možno vyřešit až na úrovni ministrů. Delegace RSR přitom jeho řešením podmiňovala svůj souhlas s pasáží ke schůzce v Reykjavíku, navrženou Sovětským svazem. Nakonec prosadila do komuniké alespoň zmínku, že RSR o svém návrhu na 5% snížení informovala výbor ministrů. Věci ovšem došly tak daleko, že dokonce po ukončení oficiálního zasedání výboru ministrů a přijetí komuniké rumunská strana ještě uplatnila výhrady k textu k jednáním na Islandu a tento byl následně po setkání náměstků ministrů zahraničí SSSR a RSR ještě zeslaben.

Značný důraz RSR kladla i na projednávání problematiky mezinárodní ekonomické spolupráce. V ostatních otázkách postupovala sice nekonfrontačně, ale tradičně nepružně a jen těžko odsouhlasovala změny ve svém návrhu.

Podstatu jednání o interním protokolu tvořile diskuse o již probíhajících expertních schůzkách v rámci VS nebo o celé řadě nově navržených porad na úrovni náměstků ministrů či expertů (vlastně návrhy SSSR). Tato orientace na vytváření mechanismu faktické koordinace společné zahraničně politické činnosti států VS byla třetí hlavní dominantou zasedání výboru ministrů. Jednání rovněž skončilo až po oficiálním

ukončení zasedání výboru. RSR trvala na prodloužení mandátu ji navržených expertních skupin pro vojenské výdaje (kde chce diskutovat svou iniciativu) a likvidaci zaostalosti a tím podmiňovala souhlas s pokračováním v práci mnohostranné skupiny pro aktuální vzájemnou informaci (návrh ČSSR).

Na závěr jednání výboru ministrů se uskutečnilo přijetí u N. Ceaušesca, kde jménem výboru ministrů zahraničních věcí vystoupil předsedající druhé části zasedání s. B. Chňoupek.

Na zasedání výboru ministrů, které se uskutečnilo dne 14. října t.r., úvodní slovo přednesl ministr zahraničních věcí RSR I. Totu.

Jako první vystoupil se zásadním projevem E. Ševardnadze. Soustředil se na klíčové otázky spolupráce a součinnosti socialistických zemí. Uvedl, že předpokladem vysoké účinnosti spolupráce ZSS je sebekontrola, jež vyžaduje korekci v případech, kdy se nám nedaří. Náš mechanismus bude tím efektivnější, čím pružněji se nám podaří ho přizpůsobovat potřebám. Nutno jasně vidět, v čem se mýlíme, a co obstálo ve zkoušce času.

Připomenul své vystoupení na výboru ministrů ve Varšavě a tři hlavní teoretické závěry XXVII. sjezdu KSSS:

- rozpory mezi socialismem a kapitalismem možno řešit výhradně formou mírového soutěžení;
- koncepce komplexního systému mezinárodní bezpečnosti je praktickou cestou k upevnění mírového soužití;
- zdokonalení demokratických institucí naší společnosti je úzce spjata s rozšiřováním demokratizace mezistátních vztahů.

Uvedl, že jsme usilovali o naplnění všech těchto závěrů praktickým obsahem a že jsme dosáhli vskutku podstatných výsledků.

Cesta od summitu v Ženevě do Reykjavíku je důkazem, že socialismus se stává ve vědomí nás stále více synonymem míru. Naše myšlenky jsou dnes populárnější zásluhou kvalitativních přeměn uvnitř socialistického společenství i každé socialistické země zvlášť.

Připomenul slova M. Gorbačova o tom, že sovětská vojska nezůstanou v řadě zemí navždy. Sovětské vedení a lid si přejí rychlý návrat všech svých vojsk domů. Cestou k tomu je upevnění bezpečnosti

v Evropě a i v jiných oblastech. Dnes málokdo zpochybňuje dobrou vůli SSSR, protože jím deklarované iniciativy jsou důsledně naplňovány. Orientace SSSR na světovou veřejnost je správná, třeba ji dále aktivizovat.

Přístup SSSR k jaderným silám Francie a V. Británie je dnes odlišný jednak z taktických důvodů (dosažení ještě vyššího cíle) a také proto, že kontakty s Thatcherovou a Mitterrandem vyústily v názor, že Francie a Velká Británie nepřestoupí ve svých jaderných přezbrojeních jistý, nám vyhovující, strop. Po Rejkjavíku bude pro ně těžké zůstat stranou procesu odstranění raket středního doletu z Evropy.

Plně se osvědčil sovětský přístup k jaderným výbuchům i k SOI. Rejkjavík ukázal, že USA obětují mnohé pro její záchranu. Třeba nyní široce využívat závěru, že SOI je překážkou na cestě k bezjadernému světu. Současně třeba realisticky zvážit dvě alternativy:

1. Trvat na svých stanoviscích a reagovat stejným zvyšováním zbrojení.

To je možné, ale nežádoucí z jakéhokoliv hlediska.

2. Navrhnout kompromis, oddalující a limitující práce na SOI. To je realistické a produktivní.

Zářijové kontakty SSSR-USA v New Yorku a Washingtonu ukázaly, že Američany je možno postavit do situace, kdy musí relativně realisticky reagovat, že výsledky přináší pouze dynamická politika.

Mezinárodní situaci označil za složitou, znepokojující a místy nebezpečnou, i když s nevýnnými povzbudivými momenty:

- efekt z moratoria (propagandistický, ale hlavně jako symbol nového myšlení), nutná jeho důsledná fruktifikace;
- zásluhou konkrétních kroků rozbita pozice Západu v otázce kontroly, jež dosud zneužívána proti ZSS;
- kvalitativně nová úroveň spolupráce zemí Varšavské smlouvy, demonstrována budapeštskou výzvou ke snížení konvenční výzbroje.

Podtrhí, že je nutno trvale usilovat o to, aby byl míč stále na polovině hřiště NATO. Ažai situace na stockholmské konferenci do poslední chvíle nevzbuzovala optimismus, dokud jsme všichni společně nevytáhli zablokovaný věz, který se zabořil do bahna jednání. Ačkoli náš souhlas s inspekcí může vytvořit určité problémy, politicky jsme vyhráli. Změnilo se politické klima v Evropě. Doposud NATO nechtělo vést jednání o snížení vojenských sil v Evropě. Naše pozice je dnes silnější, máme reálné šance bojovat za Stockholm-2 a v rámci KBSE můžeme rozvinout ofenzívu.

Uvedl, že v minulosti jsme často devalvovali pojem "iniciativy v našich rukou". Nyní jsme pochopili, že je v našich rukou jen tehdy, když to není statická iniciativa, ale dynamický proces.

Aktuálně a správně jsme přistoupili i k otázce bezpečnosti jaderné energetiky. Naším aktivem je podepsání vídeňské konvence. Proto se neštěstí naší ponorky nestalo mezinárodním problémem, naše slova a skutky se nerozcházejí, což upevňuje mezinárodní důvěru.

Náš společný návrh na 41. VS OSN je inspirující, je třeba při jeho prosazování přemýšlet o rozdělení práce a úloh. Každá země na základě svých poznatků a tradic nejlépe ví, jak se svými tradičními partnery co nejefektivněji postupovat v zájmu společné věci. V zájmu koordinace B. Ševardnadze navrhl vytvoření pracovní skupiny, jež by se na neformálním základě zabývala kooperací v rámci spojeneckých zemí a sledovala, jak probíhá realizace konkrétních návrhů.

Stockholm urovnal cestu do Vídně a Rejkjavík ji nově vyznačil. Vídeňská následná schůzka se nepochybně uskuteční ve znamení summitu USA-SSSR, v magnetickém poli formulace M. Gorbačova o zbavení našeho evropského domu jaderných zbraní.

Na vídeňské následné schůzce se pokusíme, aby návrhy z PPV v Budapešti byly projednány na SK-2. Zvláštní pozornost bude věnována otázce mandátu. Bylo by velmi důležité dosáhnout dohody o paralelním projednávání na Stockholmu-2 opatření k odzbrojení a opatření k upevnění vojenskostrategické stability, snažit se zafixovat jí do rozšířeného mandátu. Aktivně vystoupíme i ve druhém a třetím koši. Podpořil čs. návrh Ekonomického fóra.

Vztahy s ČLR označil za důležité pro všechny ZSS, nyní nabývají na dynamice. V ekonomické, vědeckotechnické spolupráci a kultuře nejsou překážky, v politice je vidět záblesky pohybu. Číňané si velmi přejí, aby celý svět viděl, že k tomuto pohybu ve vztazích ČLR-SSSR dochází, ale zatím nejsou připraveni k plnému rozvoji politického dialogu. B. Ševardnadze poděkoval vedení bratrských zemí za podporu linie, kterou SSSR prosazuje vůči ČLR. V SSSR oceňují úsilí přátel o normalizaci a rozvoj vztahů s Pekínem a jako významné ocenění nedávna návštěva s. Jaruzelského a plánovaná cesta s. Honeckera do ČLR.

Myšlenka mezinárodní konference o Blízkém východě a praktických kroků pro její přípravu si razi cestu. Ani USA a Izrael se neodvažují otevřeně vystoupit proti, ačkoliv se nezřikají separátních přístupů. Při setkání E. Ševardnadze s premiérem Peresem v New Yorku Izraeli znovu nastolil otázku obnovení diplomatických vztahů s SSSR jako "jediné" překážky před mezinárodní konferencí. E. Ševardnadze podtrhl, že svolání mezinárodní konference nelze junktimovat předběžnými podmínkami a uvedl, že v praktické politice zatím otázka obnovení diplomatických vztahů nevystává.

K otázce zdokonalování zahraničně politické spolupráce v rámci Varšavské smlouvy uvedl, že ačkoli Varšavská smlouva vznikla jako vojenskoobranná organizace - a takovou je i nadále - výrazně vzrostla její politická funkce, hlavně jako generátoru mírových iniciativ. Třeba dále aktivizovat činnost výboru ministrů zahraničních věcí států Varšavské smlouvy, rozšiřovat tematickou šíři konzultací náměstků ministrů zahraničí, expertů. Nazrála otázka vytvoření expertní skupiny na vypracování konkrétních pozic o mezinárodní spolupráci v boji s terorismem. Ke skupině pro aktuální vzájemnou informaci uvedl, že jestli je zapotřebí rotace, domluvíme se, aby ke střídání docházelo. Moskva neaspiruje na to, aby se bezprostředně stala rezidencí této skupiny.

Je nutno se věnovat i vztahům s evropskými socialistickými zeměmi - nečleny Varšavské smlouvy. Se SFRJ aktivněji spolupracovat v mezinárodní oblasti, usilovat o normalizaci s Albánií.

E. Ševardnadze ocenil, že se vytvořily hluboké a soudružské vztahy mezi všemi zeminami Varšavské smlouvy. Velmi si cení zvláště vzájemné otevřenosti.

Ministři zahraničních věcí ČSSR, BLR, MLR, NDR a PLR ve svých projevech vysoce ocenili pohotovou a vyčerpávající informaci E. Ševardnadze o výsledcích summitu v Reykjavíku jakož i pružnost a nové přístupy SSSR k řešení nejzávažnějších problémů. Podtrhli a vysoce hodnotili, že Sovětský svaz předložil na těchto jednáních významné návrhy, vyslovili jim plnou podporu a vyjádřili politování, že se vinou americké strany nepodařilo dosáhnout očekávaných výsledků.

V důsledku svých neústupných postojů se USA dostaly do izolace a naším prvořadým úkolem zůstává si udržet iniciativu ve vlastních rukou.

Shodně poukazovali na zachování dosavadních smluv a dohod v oblasti odzbrojení. Poukazovali na takové negativní jevy, jako je pokračování militarizace kosmu.

Vyzdvihli význam a aktuálnost výzvy budapeštského zasedání PPV a hledání nových možností a přístupů k jejímu uvádění do života. V této souvislosti poukázali na potenciální spojence iniciativ SSSR a Varšavské smlouvy a socialistických států, především v evropských neutrálních a nezúčastněných zemích, dillískou šestku a hnutí nezúčastněných.

Všichni shodně velmi pozitivně ocenili výsledky stockholmské konference, zakončení její první etapy, což vytváří dobré předpoklady pro přechod do druhé etapy stockholmské konference.

Zdůrazňovali, že v současné době je velmi potřebné dát další nové impulsy helsinskému procesu v podobě praktických kroků, jako je odstranění jaderných a chemických zbraní z Evropy, což by vedlo k dalšímu snížení nebezpečí vojenské konfrontace. Zvláštní pozornost věnovali otázkám odstranění raket středního doletu z Evropy, kde se rýsují reálné možnosti dosažení dohody.

Velkou pozornost věnovali otázkám celoevropského procesu a přípravě na následnou schůzku ve Vídni. Zdůraznili, aby tato probíhala v konstruktivním duchu a aby výsledky jednání materializovala v konkrétních dohodách. Navrhli zintenzívnění práce i s evropskými státy NATO, které mají rezervovaný postoj ke konfrontační linii prosazované USA. Shodně se vyslovili za rozšíření mandátu stockholmské konference, která by měla projednávat již otázky odzbrojení a paralelně i opatření k posílení důvěry a bezpečnosti.

Ministři vyjádřili nezastupitelnou a rostoucí úlohu OSN při řešení mezinárodních problémů. Podtrhli význam v historii prvního společného návrhu socialistických zemí na půdě OSN (komplexní systém mezinárodní bezpečnosti) a podpořili myšlenku E. Ševardnadzeho na dělbu práce a rozdělení úloh při rozpracovávání konkrétních postupů s přihlédnutím na praktické zkušenosti a tradice kontaktů s partnery.

Delegace vyslovily uspokojení s pokrokem při zdokonalování, dynamizování a zefektivňování mechanismu Varšavské smlouvy. Současně poukázaly na stále existující rezervy v její pružnosti a mobilitě, zejména v souvislosti s požadavky na rychlou výměnu informací a zkušeností. Ocenily soudružské vztahy, otevřenost při jednáních a odbourání formalismu.

B. Chňoupek vyjádřil pevnou a plnou podporu ČSSR postupu sovětské delegace v Rejkjavíku, přičemž zdůraznil osobní přínos M. Gorbačova pro věc ochrany zájmu socialistických zemí. Uvedl, že komplex velkých a dalekosáhlých iniciativ SSSR vytvořil novou situaci na všech jednacích fórech a omezení horečného zbrojení a přijetí těchto návrhů by umožnilo dosáhnout zásadního pozitivního zlomu v mezinárodní situaci. Ujistil, že čs. diplomacie je připravena rozvíjet ve všech směrech a na všech úrovních širokou ofenzívu s tím, aby se využilo toho, že schůzka v Rejkjavíku byla blízka dohodě a napomocí tomu, aby tento důležitý faktor byl přeměněn v konkrétní dohody. Zároveň informoval o pozicích z čs. nedávných kontaktů s představiteli řady zemí k odzbrojovací problematice.

Zvláštní pozornost věnoval čs. přípravě na vídeňskou následnou schůzku, kde vedle klíčových prioritních otázek uvolnění a odzbrojení bude Československo aktivně a ofenzivně vystupovat i v jiných směrech, především v ekonomické oblasti. B. Chňoupek informoval o prvních reakcích na čs. iniciativu ke svolání Ekonomického fóra, která je vesměs charakterizována jako zajímavá a realistická.

Vysoce ocenil pravidelné, systematické, dělné a operativní kontakty v rámci Varšavské smlouvy na všech úrovních, které pozvedají naši spolupráci do kvalitativně nové polohy.

V otázce činnosti expertní skupiny pro vytvoření mnohostranné skupiny pro vzájemnou aktuální informaci uvedl, že po jejích dvou zasedáních v Praze, čs. strana považuje její činnost s výjimkou jedné otevřené otázky za splněnou. Avšak s ohledem na nové momenty ČSSR navrhuje prodloužit mandát činnosti expertní skupiny do nadcházejícího zasedání výboru ministrů zahraničních věcí států Varšavské smlouvy.

M. Ivanov podtrhl, že návrhy SSSR v Rejkjavíku jsou součástí iniciativ z PPV v Sofii a Budapešti. Naznačily možnost praktického řešení jaderného odzbrojení. Rejkjavík je i odrazem poměru sil v samotných USA. M. Ivanov navrhl rozšířit náš vliv na politické a společenské kruhy spojenců USA, které projevují nesouhlas s jejich dobrodružnou politikou a dále na socialistické a sociálně-demokratické strany.

Uvedl, že v centru pozornosti zůstává i pro budoucnost budapeštská iniciativa na omezení konvenčních ozbrojených sil od Atlantiku po Ural. To je i důvod, proč BLR navrhuje vytvoření pracovní skupiny pro prosazování "Výzvy" do života, která by současně zabezpečovala koordinaci akcí států Varšavské smlouvy při rozvoji kontaktů se státy celoevropského procesu, s jejich vládami, parlamenty a společenskými organizacemi.

P. Várkonyi upozornil, že v důsledku prosazování dalekosáhlých iniciativ SSSR a VS se posilují faktory uvoňování v Evropě přes protikladné tendence došlo k oživení dialogu Východ-Západ.

Zvláštní pozornost věnoval vyhodnocení ohlasů na budapeštskou výzvu PPV. Konstatoval, že pozitivní odezva byla zaznamenána nejen u pokrokových sil mezinárodní veřejnosti, ale i u některých států NATO, přičemž ani tí nejkonzervativnější ji nemohli označit za propagandu. Navrhl zamyslet se nad tím, jak při předpokládaném společném návrhu NATO z Halifaxu postupovat dál, aby si státy Varšavské smlouvy udržely v rukou iniciativu.

V souvislosti s vídeňskou následnou schůzkou navrhl hledat formulace, které v souladu s našimi zájmy budou přijatelné i pro ostatní účastníky. Pozornost si zaslouhuje nejen princip 7 Závěrečného aktu (lidská práva), ale i 9 (spolupráce mezi státy) a 10 (plnění závazků podle mezinárodního práva). Co se týká druhého koše, P.Várkonyi podpořil čs. návrh na svolání Ekonomického fóra a v souvislosti s tím doporučil svolání expertní schůzky pro posouzení vědeckotechnické spolupráce. V oblasti třetího koše je MLR připravena podat informaci o demokratizaci včetně problematiky národnostních menšin. MLR podá na vídeňské následné schůzce informaci o Kulturním fóru a následných konzultacích a znovu přednese návrhy, ve kterých je možný kompromis.

O. Fischer podtrhl, že aktivní mírová politika socialismu, zejména návrhy SSSR a našeho svazku, mají rozhodující vliv na oživení mezinárodní politiky. Socialismus více než kdy jindy je stimulaující silou celosvětového hnutí za mír.

Informoval, že jednání mezi SED a SPD o otázce vytvoření bezjaderného koridoru jsou fakticky zakončena a podařilo se dosáhnout dohody o základních principech. Ocenil, že KSČ opět považuje za možné připojit se k této iniciativě, která bude oznámena v Bonnu na tiskové konferenci 21. října t.r.

Dále uvedl, že v současné době USA a některé státy NATO využívají toho, že na OSV nejsou žádné výsledky k tvrzení, že to jako by ukazuje na bezperspektivnost jednání na základě budapeštské výzvy. Současně však nemají zájem na pozitivním zakončení těchto jednání ani s minimálními výsledky. Podtrhl, že by bylo potřebné, abychom společně hledali cestu, po které bychom na vídeňských jednáních ve světle Reykjavíku a Stockholmu opět převzali iniciativu.

Nové pole působnosti vzniká pro naši politickou činnost ve vztahu k EHS. Bylo by potřebné se neprodleně zamyslet o obsahu, formách, základních oblastech i o úrovních takové spolupráce.

M. Orzechowski upozornil, že USA, i přes ústupky SSSR, nechtějí využít historickou šanci pro dosažení dohody o odzbrojení. Poukázal, že v mnohých případech nejde jenom o neochotu, ale často i o provokaci. Ocenil, že přes tato nepříznivá fakta je SSSR zdrženlivý.

Uvítal, že SSSR nespolehá na příchod nové administrativy v USA a bude s ní pokračovat v dialogu i za současných podmínek. Tendence k uvolnění zesílily a většina zemí NATO projevuje zájem o dialog a návrat k uvolňování. Vliv socialistických zemí je nepopiratelný, potvrzují to i výsledky z Harare.

V souvislosti se schůzkou v Reykjavíku navrhl vyvíjet nátlak na země NATO a USA, aby přehodnotily svůj postup, zesílit úsilí při ovlivňování západoevropských zemí, Kanady, Japonska a Austrálie a mobilizovat veřejné mínění všemi prostředky.

Nelze vyloučit, že Západ bude ve Vídni podmiňovat ochotu k odzbrojení našimi ústupky v otázce lidských práv. Upozornil na iniciativu PLR uspořádat v září 1989 ve Varšavě setkání účastnických států KSSR u příležitosti 50. výročí vypuknutí II. světové války.

Co se týká druhé koše, potvrdil spoluautorství návrhu ČSSR na svolání Ekonomického fóra. Ve třetím koši hodlají znovu předložit své návrhy z Bernu o otázkách konzulární, právní a lékařské pomoci. Pracují na návrhu o svolání do Krakova sympózia o ochraně kulturního dědictví národů Evropy.

I. Totu - na rozdíl od posledních zasedání PPV a VM projev neobsahoval tolik nových specificky rumunských pohledů. Vyjadřoval prý "stanoviska a úvahy N. Ceaušesca".

Mezinárodní situaci hodnotil jako značně napjatou, nebezpečí vypuknutí války se zesiluje. Vzhledem na nezbytnost co nejdříve zahájit reálná odzbrojovací opatření se Ceaušescu obrátil s výzvou k evropským státům, USA a Kanadě, aby každý z nich samostatně a jednostranně přistoupil k 5% snížení výzbroje, ozbrojených sil a vojenských výdajů ještě před dosažením vzájemné dohody, přičemž RSR ke snížení přistoupí ještě v roce 1986, po jeho schválení národním referendem.

Rumunsko se domnívá, že poměr sil na mezinárodní aréně je v určité rovnováze, což ti, kdo vystupují z pozice síly nemohou vnútit svou politiku, ani síly míru, které dosáhly určité úspěchy nejsou natolik silné, aby změnily běh událostí.

Pokrok v odzbrojení, v likvidaci jaderných zbraní není možné dosáhnout na základě principu "všechno nebo nic". V rámci jednání je možné dosáhnout dohodu o zřeknutí se "hvězdných válek". (N. Ceaušescu v projevu při přijetí ministrů zahraničních věcí přitom vyzvedl nutnost dosažení dohody o raketách středního doletu v Evropě.) Jednání o jaderných zbraních by se měly účastnit i další jaderné státy, i když budou svůj potenciál snižovat až po jeho podstatném snížení ze strany SSSR a USA. RSR si přála, aby se schůzka v Reykjavíku materializovala v dohodách a konkrétních krocích k odzbrojení.

Na vídeňské následné schůzce KBSE bude RSR vystupovat pro přijetí konkrétních opatření v oblasti odzbrojení, upevnění důvěry a bezpečnosti a rovněž opatření na rozšíření ekonomické a vědeckotechnické spolupráce.

Velkou pozornost věnoval mezinárodní ekonomické problematice, zejména otázce zahraniční zadluženosti, opakoval návrhy, přednesené RSR na letošním zasedání VS OSN.

Na závěr zasedání byl odsouhlasen text dokumentů ze zasedání výboru ministrů - komuniké a interního neveřejného protokolu.

Ústřední částí komuniké je hodnocení schůzky v Reykjavíku. Vyjadřuje podporu postoji a návrhům, předloženým SSSR. Zdůrazňuje nutnost záruky, že se v procesu likvidace jaderných zbraní žádná ze stran nepokusí dosáhnout vojenské převahy. Je vyjádřeno politování, že návrhy SSSR nebyly přijaty. Vyzývají se USA a NATO, aby konstruktivně, odpovědně a realisticky reagovaly na tyto návrhy, které zůstávají hlavním tématem sovětsko-amerického dialogu.

Dokument dále potvrzuje naše zásadní pozice k řešení klíčových problémů současnosti, zejména koncepci jaderného odzbrojení z 15. ledna 1986, budapeštskou výzvu k odzbrojování v konvenční oblasti, návrh na vytváření komplexního systému mezinárodní bezpečnosti.

Zvlášť důležité místo je věnováno evropské problematice a vídeňské následné schůzce KBSE. Zdůrazňuje se naše odhodlání všestranně přispívat k dalšímu vyváženému rozvoji celoevropského procesu ve všech jeho směrech. Zvlášť se vyzvedává otázka přechodu k jednáním o konvenčním odzbrojení.

Nejzávažnějším z interního protokolu je určení schůzek na úrovni náměstků ministrů a expertů, které budou probíhat od jara 1987 huď jako jednorázová nebo i stálá fóra. Jde o :

1. Pokračování v práci skupiny expertů :
  - a) pro vytvoření mnohostranné skupiny pro aktuální vzájemnou informaci
  - b) pro zmrazení a snížení vojenských výdajů a počtu vojsk
  - c) pro otázky překonávání zaostalosti a nastolení nového ekonomického řádu
2. Uskutečnění setkání na úrovni náměstků ministrů nebo odpovídajících představitelů MZV:
  - a) k vídeňské následné schůzce KBSE (Varšava)
  - b) k BSV (Moskva)
  - c) k práci Konference o odzbrojení v Ženevě (Berlín)
  - d) k HNZ (Moskva)
  - e) k lidských právech a humanitárním otázkám (Solie)
  - f) k SOSV (Praha).

Bylo vzato na vědomí, že SSSR plánuje svolání skupiny k otázkám míru a bezpečnosti v asijsko-tichomořské oblasti.

3. Vytvoření čtyř nových pracovních skupin expertů:

- a) pro analýzu reakce států NATO, N+N zemí na budapeštskou výzvu PPV a pro posouzení dalších kroků pro její realizaci (Sofie, Budapešť, případně v dalších hlavních městech)
- b) pro posílení spolupráce v boji proti mezinárodnímu terorismu (Moskva)
- c) pro problematiku lidských práv (Sofie)
- d) pro otázky v souvislosti se společnou iniciativou v OSN na vytvoření komplexního systému mezinárodní bezpečnosti (Moskva).

Byla rovněž dohodnuta úzká spolupráce na vídeňské následné schůzce KBSE. Delegace na této schůzce podpoří iniciativu PLR na uskutečnění setkání států KBSE ve Varšavě v roce 1989 u příležitosti 50. výročí vypuknutí II. světové války.

Již pouhý výčet odsouhlasených společných akcí hovoří, že jde o kvantitativní a kvalitativní skok v koordinaci společné činnosti. I tímto se působí proti nežádoucí diferenciaci a odstředivým tendencím a přitahuje se RSR k důslednější součinnosti v rámci Varšavské smlouvy.

Závěrem je nutno zdůraznit zvláštní význam bukureštského zasedání VM VS, zejména v souvislosti s Rejkjavíkem, a pokračování politického dialogu SSSR-USA, Východ-Západ o fundamentálních otázkách současnosti, s přípravou na vídeňskou následnou schůzku KBSE. Zasedání umožnilo širokou výměnu názorů k stávající situaci, plné dynamiky a závažných událostí. Byly kolektivně vytyčeny priority a směry společného působení, posouzeny a dohodnuty kroky a akce s cílem co nejefektivněji prosazovat závěry budapeštského zasedání PPV.

Jednání výboru ministrů současně významně přispělo k prohlubování vzájemné spolupráce, k přechodu k ještě účinnější a pružnější faktické koordinaci konkrétní zahraničně politické činnosti, k budování politického mechanismu Varšavské smlouvy na pracovní úrovni.

Výsledky tohoto zasedání přispívají k dalšímu upevnění jednoty a akceschopnosti zemí Varšavské smlouvy, k růstu možností jejího působení na chod světových záležitostí.

V Praze dne 18. října 1986